

Kutatás az Emberi Jogok Világnapja alkalmából

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	2
Előzmény.....	2
A kutatás célja és módszertana.....	3
Közvélemény-kutatás eredményei	3
Közvélemény-kutatás ábrái	6

Vezetői összefoglaló

December 10-e 1948 óta, Az emberi jogok egyetemes nyilatkozatának elfogadásának és kikiáltásának tiszteletére, az Emberi Jogok Világnapja. Ebből az alkalomból a Századvég Alapítvány – hasonlóan az előző évhez, idén is – közvélemény-kutatást végzett, amelyben azt vizsgálta, hogy az állampolgárok számára mennyire fontosak az alapvető jogi ismeretek, milyen élethelyzetekben találkoznak és igényelnek jogi tájékozottságot, milyen a bizalom a joggal foglalkozó személyek és szervek felé.

Összességében megállapítható, hogy a társadalom többsége számára fontos, hogy a mindennapokban előforduló élethelyzeteikben tisztában legyenek az alapvető jogi ismeretekkel. Az emberek számára a leggyakrabban előforduló élethelyzetek közé tartoznak a munkaviszonyok, a családi viszonyok, a szerződéses viszonyok, a pénzügyi szolgáltatások, az ingatlan és gépjármű ügyek, valamint a bírósági és közigazgatási eljárások, így a kutatás ezeken a területen vizsgálódott. A tájékoztatási formák közül kiemelhető, hogy a megkérdezettek véleménye szerint az ügyvédek, jogtanácsosok és közjegyzők tanácsadásai a legmegbízhatóbbak, mivel ezek a tájékoztatások egyértelműen a személyes bizalmon alapulnak. Emellett az állami szervekkel szemben is jelentős a bizalom, a hatósági eljárásokban ráadásul ebben az esetben törvényi kötelezettség az ügyfelek tájékoztatása jogairól és kötelességeikről. Szintén érdekesség, hogy a polgárok több mint fele a személyes tájékoztatási formában bízik, szemben a más, nem személyes kapcsolaton alapuló információforrásokkal.

A válaszadók csupán egyötöde értékelte úgy, hogy sehol sem használ vagy igényel jogi ismereteket, így egy területet sem jelölt meg, még példa szinten sem az alábbiak közül: vásárlás, családi ügyek, (tömeg)közlekedési ügyek, parkolás.

Előzmény

az alapvető jogok hétköznapisága...

Az Emberi Jogok Világnapja alkalmából 2013-ban is készült közvélemény-kutatás a Századvég Alapítvány részéről az emberi jogok fontosságáról és ismertségéről Magyarországon. A kutatás eredményéből megállapítható volt, hogy a válaszadók kiemelkedően nagy száma tekinti fontosnak az emberi jogokat Magyarországon. A kérdésre adott reakciókból az is kiderült, hogy a megkérdezettek – bár kiemelten fontos számukra a kérdéskör – nehezen tudtak megnevezni konkrét emberi jogokat. A válaszadók legnagyobb arányban az emberi méltóság, a tulajdon és a lakhatás, valamint általánosságban a státuszbiztonság csoport körébe tartozó emberi jogokat tudtak megnevezni. Az eredmények azt mutatták, hogy az átlagemberek nem kizárólag a jogtudományi értelemben

legjelentősebbnek gondolt jogokat tekintik emberi jogoknak. A jogi hierarchiában elfoglalt helytől függetlenül nagyobb eséllyel neveztek meg olyan emberi jogokat, amelyek a mindennapi életüket közvetlenül érintik és/vagy jelentősen befolyásolják. A válaszokban az alábbiak fordultak elő: árvák védelme, békében egymás mellett élés, bántalmazott nők védelme, ingyenes orvosi ellátás, szabad orvosválasztás, közbiztonság, a tiszta levegőhöz való jog, a tisztességes megélhetéshez való jog, a nyugdíjhoz való jog, a szórakozáshoz való jog, a táplálkozáshoz való jog.

A kutatás célja és módszertana

tájékozottság és ismeretek

A kutatás célja alapvetően az előzményekben megfogalmazott gondolatok folytatása. A cél először annak vizsgálata volt, hogy a lakosság mennyire tájékozott a mindennapi jogi kérdések tekintetében, illetve melyek azok a területek, ahol további közérthető ismeretekre lenne szüksége a polgároknak. Emellett az is fontos volt, hogy kiktől várnak segítséget és milyen formában.

CATI módszer

A telefonos kérdőíves közvélemény-kutatás 2014. október 2. és 7. között készült, amelynek során 3011 véletlenszerűen kiválasztott felnőtt korú személyt kérdeztünk meg CATI módszerrel. Az elemzésben közölt adatok legfeljebb plusz-mínusz 1,8 százalékponttal térhetnek el a mintavételből fakadóan attól az eredménytől, amit az ország összes felnőtt lakosának megkérdezése eredményezett volna. A mintavételből fakadó hibák iteratív súlyozás segítségével kerültek korrigálásra. A minta összetétele a legfontosabb szocio-demográfiai tényezők szerint (nem, kor, iskolai végzettség, településtípus) megfelel a felnőtt magyar lakosság arányainak.

Közvélemény-kutatás eredményei

a kutatás kérdései

A részletes és számos demográfiai szűrő szerinti közvélemény-kutatás arra fókuszált, hogy a polgárok milyen gyakran, milyen jellegű problémákkal találkozhatnak a jogalkalmazás, jogérvényesítés során. A kérdések az alábbiakra vonatkoztak:

- Mennyire szükségesek az Ön számára a hétköznapi életre jellemző alapvető jogi ismeretek?
- Hol, milyen viszonyokban használja a mindennapi életben a jogi ismereteket?
- Mennyire bízik a következő szervek/személyek jogi tájékoztatásban?
- Melyik tájékoztatási formát tartja a leghatékonyabbnak az alábbiak közül jogi kérdések esetén?
- Az alábbiak közül mely esetekben lenne Önnek szüksége jogi tájékoztatásra?

alapvető jogi ismeretek fontossága

Összességében elmondható, hogy a társadalom számára fontos, hogy a mindennapokban előforduló élethelyzeteikben tisztában legyenek alapvető jogi ismeretekkel. A mindennapok során ugyanis számos alkalommal – akár észrevétlenül is – alkalmazzuk a jogi szabályokat. Ilyenek például a közlekedési szabályok, vagy a polgári jog, büntető jog, ahol a lakosság csekély aránya olvasta/ismeri a vonatkozó joganyagot, mégis egyfajta természetes értelem, erkölcs mentén jogszerűen jár el. (Kevesen ismerik a lopás, emberölés törvényi tényállását, mégsem követik el; naponta számos alkalommal kötünk adásvételi szerződéseket az üzletekben a Polgári Törvénykönyv 6:215. §-ának ismerete nélkül.) A válaszadók több mint fele (54 %) szükségesnek tartja az alapvető jogi ismereteket, és mindössze csupán 15 % az, aki ezt az ismereti formát nem tartja fontosnak. Közel egyharmaduk bizonytalan a választ illetően, amely mögött – az iskolázottsági és más szociális jellemzők alapján – leginkább az ismeretlentől való általános idegenkedés állhat.

jogi ismeretek az alapvető élethelyzetekben

A megkérdezettek válaszaiból az következik, hogy leginkább családi és munkahelyi viszonyokban kerülnek elő a mindennapok során a jogi ismeretek. Ugyancsak magas értéket képviselnek a szerződéses viszonyok, illetve a bírósági és hatósági eljárások. A munkahelyet különösen a 30-39 év közöttiek (73 %) említették, illetve értelemszerűen a felsőfokú végzettséggel rendelkező aktívan dolgozók, akik leginkább beosztott vagy alsóvezetői munkakört töltenek be. Szintén érdekesség, hogy a közmunkások értéke volt a legmagasabb, 78 %-uk tett említést erről a típusú jogviszonyról. Érdekes, hogy a vállalkozásokat kevesen említették, holott – a KSH adatai szerint – Magyarországon 1,8 millió vállalkozás működik, ebből több mint 1 millió önálló (egyéni) vállalkozó, és 600 ezer társas vállalkozás, akik számára elengedhetetlenek a jogi és számviteli ismeretek. Az egyéb szerződéses viszonyok esetében a 18-49 éves aktívan dolgozók (jövedelemmel rendelkezők), és felsőfokú végzettségűek számára fontos az ilyen tartalmú jogi ismeret. A bírósági és hatósági eljárások esetében a felsőosztály és a középosztály használja leggyakrabban a jogi tudást. (A kérdés külön nem vizsgálta a polgári, büntető, szabálysértési és államigazgatási eljárásokat.)

erős a bizalom az ügyvédekben, közjegyzőkben

Az egyes élethelyzetekhez kapcsolódó részletes jogi ismeretekről a polgárok alapvetően tájékoztatáson keresztül szereznek tudomást, így fontos lehet a tájékoztatás személyének és tárgyának forrása egyaránt. A válaszadók legkisebb mértékben a vállalkozók és a szolgáltatók által nyújtott tájékoztatásban bíznak, a munkáltatók már valamivel nagyobb értéket kaptak. Az előbbi háttérben a kereskedelemben tapasztalható számos fogyasztói visszaélés állhat, illetve a dolgozók egyenlőtlennek érzik a munkaviszonyokat. Az állami szervek valamivel nagyobb értéket kaptak,

hatósági eljárásokban ugyanis törvényi kötelezettség az ügyfelek tájékoztatása jogairól és kötelességeikről. Összességében azonban az ügyvédek, jogtanácsosok és közjegyzők tanácsadásai – kimagaslóan – a legmegbízhatóbbak, 70 %-os az összesített bizalmi-értékük. Véleményünk szerint ennek hátterében nyilvánvalóan az állhat, hogy ezek a tájékoztatási formák egyértelműen a személyes bizalmon alapulnak, az ügyfél mint megbízó választja ki, hogy kivel szeretne együttműködni, ki lássa el képviselőjét, és sok esetben mások személyes jó tapasztalatai is megerősítik ebben a választásában.

a személyes tájékoztatás a leghatékonyabb

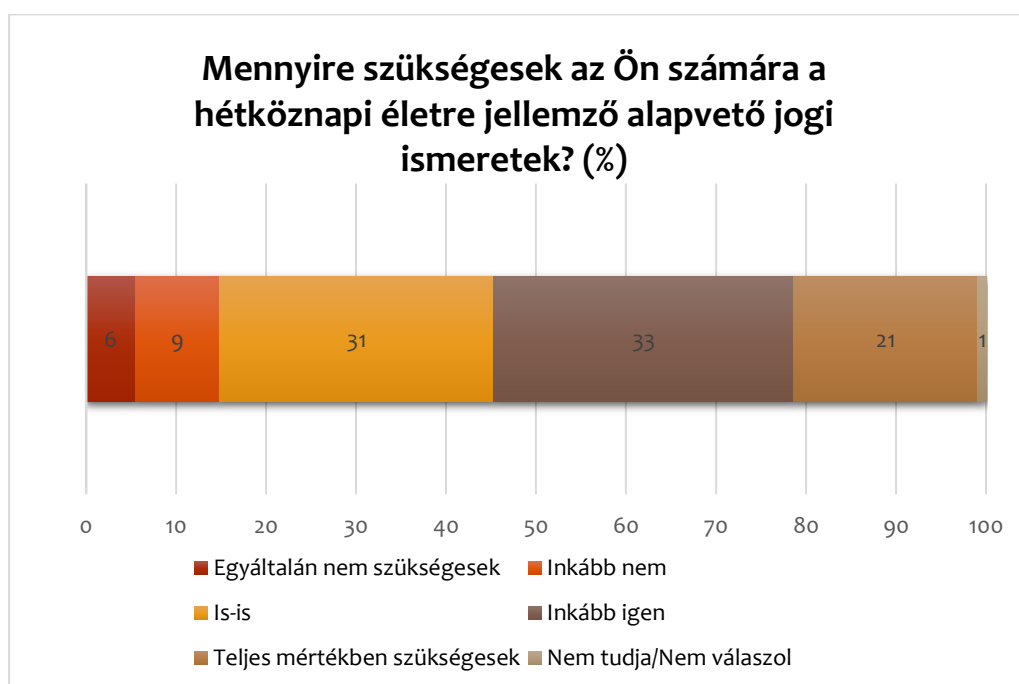
A tájékoztatási csatorna is részben összefügg az előző kérdéssel. A polgárok 54 %-ának a személyes tájékoztatás a leghatékonyabb forma, mivel itt lehetőségükben áll, hogy a teljes tényállást előadják, illetve az interperszonális kommunikáció során a jogalkalmazó számára is könnyebb a releváns kérdésekre fókuszálni. Ezt követik az elektronikus jogi kiadványok és a szakkönyvek, ezek ugyanis általában az esetjogot is feldolgozzák, így a hasonló korábbi bírói precedensek, példák segítséget nyújtanak. A közérthető kiadványok alacsonyabb értéket képviselnek, valószínűleg mivel túlzottan általános a tartalmuk, az egyedi élethelyzetekben felmerülő problémákra kevésbé található válasz bennük. Legkevésbé a telefonos és az online tájékoztatás hatékony, itt nehézkes az azonnali személyes párbeszéd, nehéz elérni az ügyintézőt, illetve várni kell a válaszra.

fontos a pénzügyi, ingatlan, gépjármű és jogi eljárási tájékoztatás

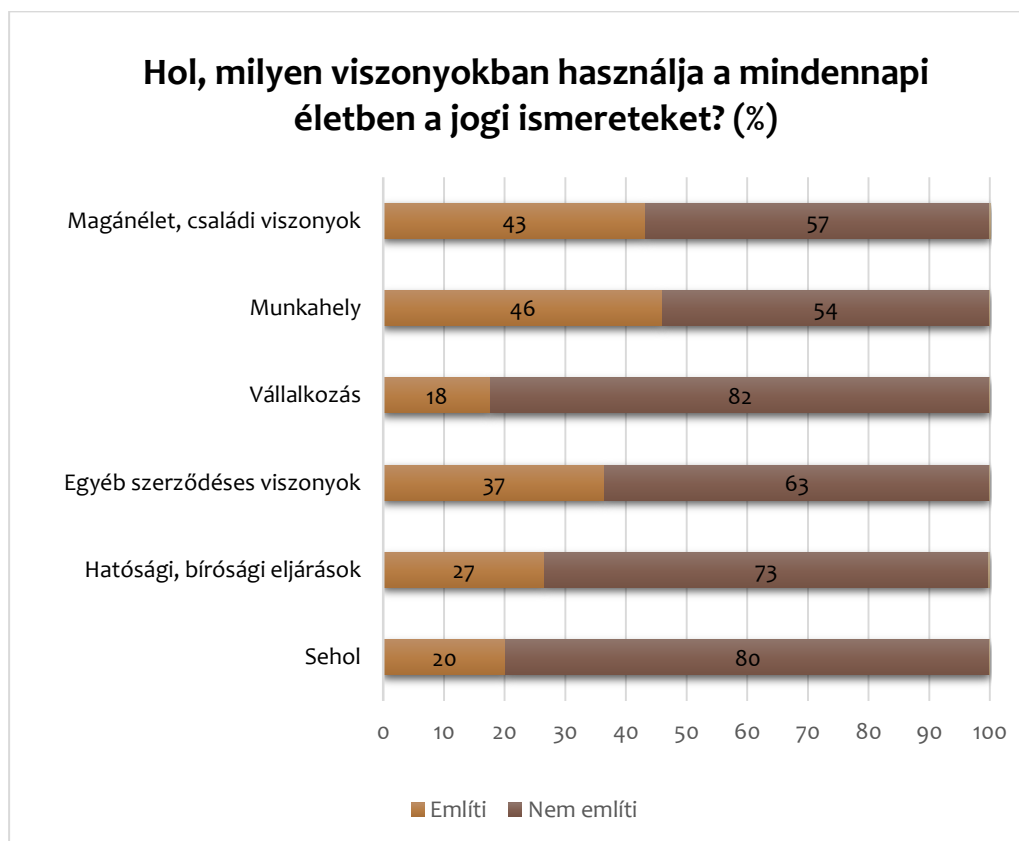
A jogi ismeretek fontosságához és a tájékoztatáshoz szorosan kapcsolódik, hogy melyek azok a mindennapi élethelyzetek, ahol további jogi ismereteket várna a lakosság. A gazdasági válság, a devizahitelek és a bankok elszámoltatása következtében nem meglepő, hogy a legtöbben (több mint 50 %) a pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatban igényelnek részletesebb tájékoztatást. Itt további probléma, hogy a szakzsargon is bonyolult, számos idegen kifejezés szerepel az ügyintéző tájékoztatásában és a pénzügyi szerződésekben is. Ugyancsak sokan említették az ingatlan és gépjármű ügyeket (közel 50 %), ez összefügg azzal is, hogy ezekhez sok esetben pénzügyi szolgáltatások (kölcsön, jelzálog, lízing) kapcsolódnak. 40 % fölött jelölték meg a jogi eljárásokat, mivel már a beadvány elkészítése, összeállítása is sok esetben bonyolult, a bírósági eljárások elhúzódnak, a jogorvoslatok rendszerével kevesen vannak tisztában. Annak ellenére, hogy a mindennapokban a magánéleti, családi (43 %) és munkaviszonyokban (46 %) használják legtöbben a jogi ismereteket, mégis ezek kaptak itt alacsony értéket (28 % és 38 %). A vállalkozási ismeretek iránti tájékoztatási igény is alacsony (28 %).

Közvélemény-kutatás ábrái

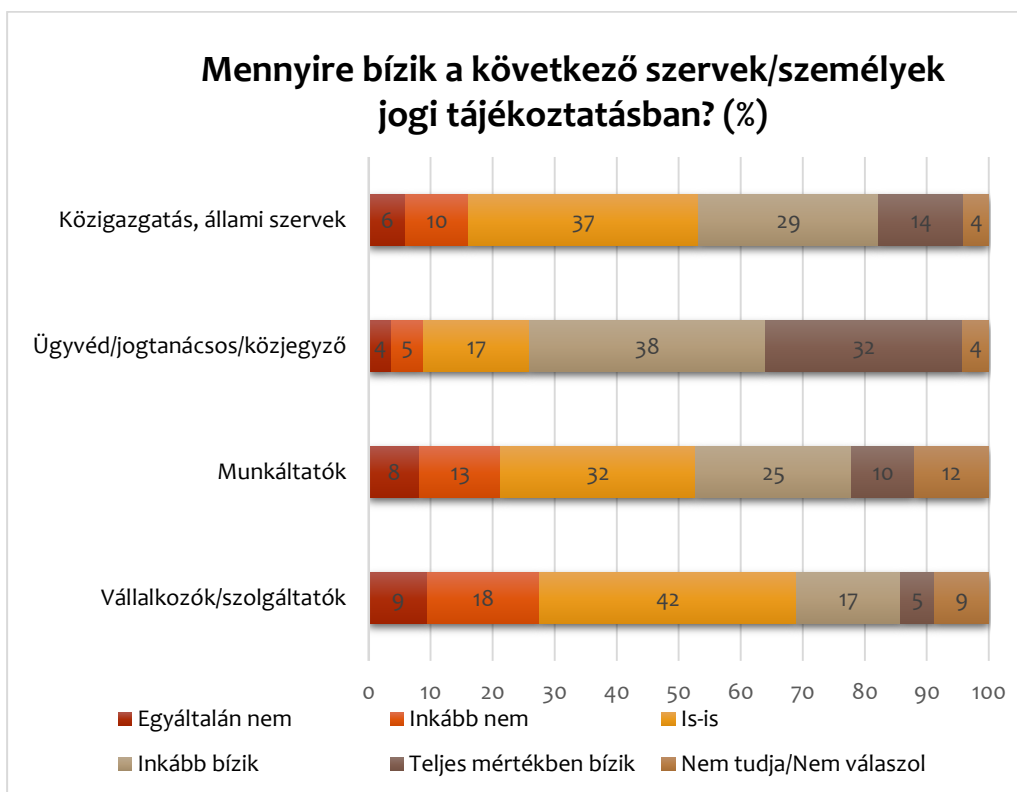
1. számú ábra

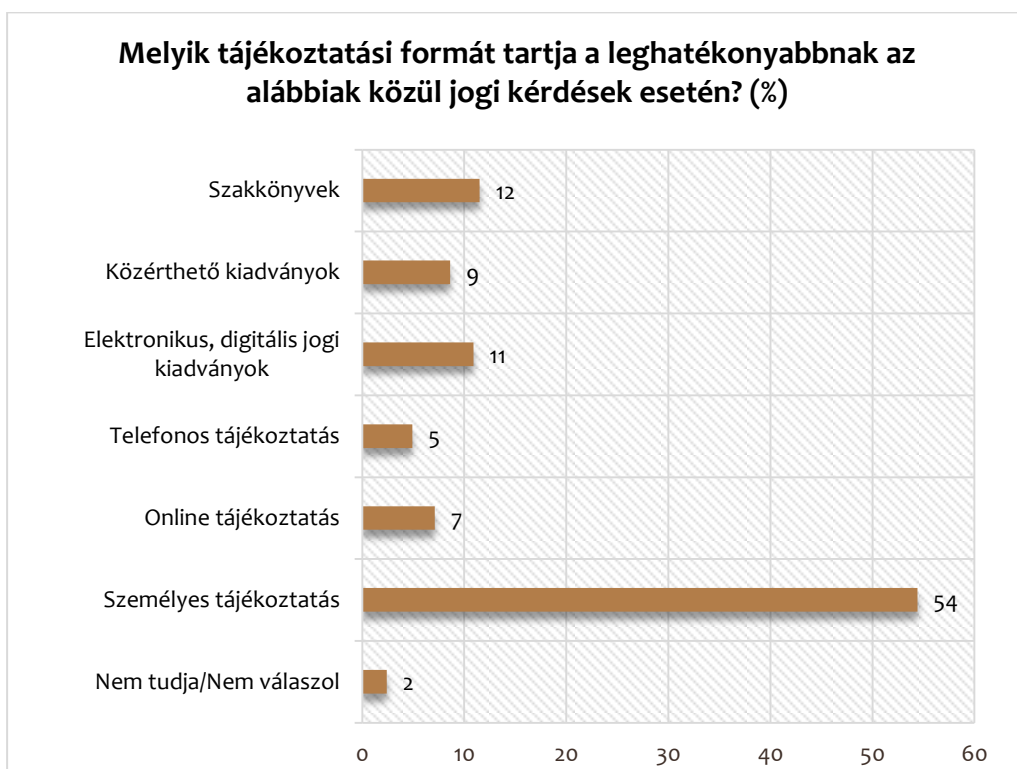
2. számú ábra

3. számú ábra

4. számú ábra

5. számú ábra

